

Birinci Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı-Meksika İlişkilerindeki Önemli Bir Aktör: Amerika Birleşik Devletleri

Yasin COŞKUN

Doç. Dr., Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

E-Mail: tarihli@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8151-7874

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 10.01.2021 Kabul Tarihi / Accepted: 28.03.2021

ÖZ

COŞKUN, Yasin, **Birinci Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı-Meksika İlişkilerindeki Önemli Bir Aktör: Amerika Birleşik Devletleri**, CTAD, Yıl 17, Sayı 34 (Güz 2021), s. 811-838.

Bu çalışma Birinci Dünya Savaşı döneminde Osmanlı Devleti'nin Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının haklarının korunması için Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Yönetimine yapmış olduğu başvuruyu ve sonrasında yaşanan gelişmeleri incelemektedir. Osmanlı Devleti'nin Meksika'da konsolosluğu bulunmadığından dolayı bu ülkede ikamet eden Osmanlı vatandaşları yaşadıkları zorluklar karşısında haklarının savunulması için başvuracak bir merciden yoksun kalmışlardır. Osmanlı Hariciye Nezareti'ne bu konuda artan şikâyet başvuruları sonrası Osmanlı hükûmeti harekete geçmiştir. Sınırlarından çok uzakta olan bir ülkeye konsolosluk açamayan Osmanlı Devleti, ABD'nin yardımına başvurmuştur. Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının korunmasının bu ülkedeki Amerikalı konsolosluk görevlilerinin eliyle gerçekleştirilmesi için talepte bulunmuş ve

bu talep kabul edilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı Meksika’da yaşayan Osmanlı vatandaşlarının haklarının ABD’li görevliler tarafından “iyi niyet” çerçevesinde gözetileceğini belirtmiştir. Ancak Meksika’daki ABD’li görevlilerin böyle yapmakla Osmanlı Devleti’nin resmî bir memuru hâline gelmediğinin de altı çizilmiştir. ABD’nin Osmanlı Devleti’nin talebini kabul etmesinin ardından Meksika’daki Osmanlı vatandaşları karşılaştıkları sorunlarla ilgili bu ülkedeki ABD konsolosluklarına başvurmaya başlamışlardır. ABD’li görevliler de sorunların çözümü için Meksika yönetimi nezdinde girişimlerde bulunmuşlardır. ABD Dışişleri Bakanlığı bu başvurular ve sonrasında atılan adımlar ile ilgili Washington’daki Osmanlı Elçiliğini bilgilendirmiştir. ABD’nin 1917 yılında Almanya’ya savaş ilan etmesinin ardından Osmanlı-ABD diplomatik münasebetleri kesilmiştir. Ancak bu zamana kadar olan dönemde Meksika’da yaşayan Osmanlı vatandaşlarının haklarının korunması meselesi Osmanlı-ABD ilişkilerindeki konu başlıklarından birisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: ABD, Meksika, Osmanlı Devleti, Osmanlı-ABD ilişkileri, Osmanlı Vatandaşları.

ABSTRACT

COŞKUN, Yasin, **An Important Actor in Ottoman-Mexican Relations during the World War I: The United States of America**, CTAD, Year 17, Issue 34 (Fall 2021), pp. 811-838.

This article examines the application of the Ottoman State to the US administration for the protection of the rights of the Ottoman citizens in Mexico during the First World War and the developments afterwards. Since the Ottoman Empire did not have a consulate in Mexico, the Ottoman citizens residing in this country were deprived of an authority to apply to defend their rights in case of difficulties. The Ottoman government took action after the increased complaints to the Ottoman Ministry of Foreign Affairs. The Ottoman Empire, which could not open a consulate in a country very far from its borders, applied for the assistance of the USA. A request was made for the protection of the interests of the Ottoman citizens in Mexico to be carried out by the US consular officers in this country and it was accepted. The US Department of State stated that the US officials would protect the rights of the Ottoman citizens living in Mexico within the framework of “goodwill”. However, it was also underlined that the US officials in Mexico did not become a public officer of the Ottoman State by doing as such. After the USA accepted the request of the Ottoman State, the Ottoman citizens in Mexico started to apply to the US consulates in this country about the problems they encountered. The US officials attempted before the Mexican administration to solve the problems. The US

Department of State informed the Ottoman Embassy in Washington about these applications and the steps taken subsequently. After the USA declared war on Germany in 1917, the Ottoman-US diplomatic relations were severed. However, the issue of protecting the rights of the Ottoman citizens living in Mexico in the period until this time has been one of the topics in the Ottoman-US relations.

Keywords: USA, Mexico, Ottoman State, Ottoman-The United States Relations, Ottoman Citizens.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı sırasında Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının haklarının korunması için Osmanlı Devleti'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) nezdinde yaptığı girişimler ve ABD'nin tutumu bu çalışmada detaylı olarak ele alınmaktadır. Araştırmanın özgünlüğü ve alana katkısını belirtmeden önce Meksika tarihi ve Osmanlı-Meksika ilişkilerinden başlayarak konu ile ilgili birtakım genel bilgiler verilecektir. Meksika, Kuzey Amerika'nın güney bölümünde yer almaktadır. İspanyolların bölgeye gelişinden önce Meksika'da Aztek İmparatorluğu hüküm sürmüştür.¹ 1519-1521 yılları arasında yapılan savaşın Aztekler tarafından kaybedilmesinin² ardından Meksika, 300 yıl sürecek İspanyol kolonisi hâline gelmiştir.³ Napolyon Bonapart'ın İspanya'yı işgal ederek 1808 yılında kardeşini kral ilan etmesi Amerika kıtasındaki İspanyol kolonileri tarafından tepkiyle karşılanmış ve bağımsızlık hareketleri başlamıştır.⁴ 1810 yılında Meksikalılar rahip Miguel Hidalgo y Costilla önderliğinde ayaklanmışlardır.⁵ Her ne kadar 1810 yılındaki bu deneme başarısız olsa da kısa süre sonra Meksikalı milliyetçi güçler İspanyollara karşı verdikleri savaşı kazanarak 1821 yılında bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.⁶ Bağımsızlığını kazanmasının ardından ülkede istikrar tam anlamıyla sağlanamamış ve Meksika

¹ Haluk Erdem, "Latin Amerika'dan Düşünsel Perspektifler", *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan Zengin, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2013, s. 53.

² Charles Gibson, *The Aztecs Under Spanish Rule: A History of the Indians of the Valley of Mexico, 1519–1810*, Stanford University Press, California, 1964, s. 1.

³ Gökhan Erdem, "Latin Amerika'da Bağımsızlık Süreci", *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan Zengin, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2013, s. 64.

⁴ Jay Kinsbruner, *Independence in Spanish America: Civil Wars, Revolutions, and Underdevelopment*, University of New Mexico Press, Albuquerque, 1994, s. 43-44.

⁵ Michael C. Meyer, William L. Sherman, *The Course of Mexican History*, Fifth Edition, Oxford University Press, New York, 1995, s. 288-291.

⁶ Ed. Leslie Bethell, *The Independence of Latin America*, Cambridge, Cambridge University Press, 1987 s. 89.

siyasal hayatı çalkantılar içinde geçmiştir.⁷ 1864 yılında Fransa'nın desteğiyle⁸ Ferdinand Maksimilyan, Meksika İmparatoru olmuş⁹ fakat bu durum uzun sürmemiştir. Meksikalı cumhuriyetçilerin monarşiye karşı ulusal nitelikli başkaldırısıyla 1867'de Maksimilyan iktidarı kaybetmiş ve ülkede kraliyet rejimi sonlandırılmıştır. Ardından Meksikalı cumhuriyetçi Benito Juárez devlet başkanı olmuştur. Ülkede düzen Porfirio Díaz'ın 1876-1911 yılları arasındaki demir yumruk yönetim anlayışı ile sağlanmaya çalışılmıştır;¹⁰ ancak Díaz'ın devlet başkanlığını bırakmak istememesi nedeniyle¹¹ ülke, 1910 yılında Meksika Devrimi olarak adlandırılan ve istikrarın sağlanamadığı 10 yıllık bir sürecin içine girmiştir.¹² Dolayısıyla çalışmanın konusu Meksika'da devrim çatışmalarının yaşandığı bir dönemi kapsamaktadır.

Meksika tarihi hakkında kısa bir girişin ardından Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde Osmanlı-Meksika ilişkilerini ele almak konunun bütünlüğü açısından önemli olacaktır. Osmanlı Devleti ile Meksika arasındaki ilk diplomatik temas 1854 yılına kadar uzanmaktadır. Bu tarihte Meksika'nın Berlin'deki Elçisi General José López Uruga, Kırım Savaşı'nı yerinde gözlemlemek için Osmanlı makamları ile iletişime geçmiştir.¹³ İki ülke arasındaki ilişkiler Meksika İmparatoru Maksimilyan döneminde gelişme göstermiştir. 20 Ocak 1865 tarihinde İmparator Maksimilyan, General Leonardo Márquez'i Osmanlı Devleti'ne ortaelçi olarak atamıştır. Márquez, Marsilya yoluyla İstanbul'a gelmiştir. Osmanlı Padişahı bu durumdan duyduğu memnuniyeti

⁷ Mehmet Necati Kutlu, "Başlangıcından XX. Yüzyıla Kadar Türk-Latin Amerika İlişkilerine Genel Bir Bakış ve Bazı Dönüm Noktaları", *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan Zengin, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2013, s. 30.

⁸ Durmuş Akalın, "Maximilian'ın Meksika İmparatorluğu ve Meksika'ya Giden Mısır Askerleri", *Turkish Studies*, Cilt 7, Sayı 4, 2012, s. 617.

⁹ Erkan Yurtaydın, "Osmanlı İmparatorluğu ile Meksika İlişkilerinin Başlangıcı II: Meksika İmparatoru Maksimilyan", *XIX. Yüzyıl Boyunca Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika İlişkileri*, Ed. Fatma Öznur Seçkin, Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 2019, s. 253., Maksimilyan, Avusturya İmparatorluk ailesi olan Habsburg Hanedanı'na mensuptur. 1864 yılında Fransa imparatoru III. Napolyon'un desteği ile Meksika İmparatoru olmuştur.

¹⁰ Kutlu Kayıran, *Osmanlı Arşiv Belgelerinin Işığında Osmanlı-Meksika Diplomatik İlişkileri (1864-1913)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017, s. 54.

¹¹ Merve Usta, *Meksika Devrim Süreci ve Plutarco Elias Calles*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s. 9-10.

¹² R. Conrad Stein, *The Story of Mexico: The Mexican Revolution*, Morgan Reynolds Publishing, Greensboro, N.C., 2008, s. 34-50.

¹³ Erkan Yurtaydın, "Osmanlı İmparatorluğu ile Meksika İlişkilerinin Başlangıcı", *Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika (Başlangıç Dönemi)*, Ed. Fatma Öznur Seçkin, Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s. 122-123.

İmparator Maksimilyan'a göndermiş olduğu mektupla ifade etmiştir.¹⁴ Daha sonra ikili ilişkiler olumlu yönde gelişmeye devam etmiştir. 4 Eylül 1865'te iki ülke arasında anlaşmaya varılan üç maddelik bir mazbata yürürlüğe girmiştir. Bu mazbatayla Meksika'nın Osmanlı topraklarında diplomatik temsilcilikler açabilmesine izin verilmiştir.¹⁵ 6 Mayıs 1866 tarihinde ise 30 maddeden oluşan Osmanlı-Meksika *Dostluk, Ticaret ve Seyr-i Sefain Antlaşması* imzalanmış¹⁶ ve ilişkiler olumlu yönde ilerlemeye devam etmiştir. Ancak bu durum çok uzun sürmemiştir. 1867 yılı Mayıs ayında İmparator Maksimilyan'ın hükümdarlığının son bulmasının¹⁷ ardından yerine gelen Benito Juárez, Maksimilyan'ın imzaladığı tüm antlaşmaları yok saymış¹⁸ ve Osmanlı-Meksika ilişkileri kesintiye uğramıştır.¹⁹

Yirminci yüzyıl başlarında ikili ilişkilerde yeniden gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nden Latin Amerika'ya göçlerin artması bu durumda önemli rol oynamıştır.²⁰ Özellikle Şam Vilayeti olarak bilinen ve bugünkü Suriye, Lübnan, Filistin, İsrail ve Ürdün'ü kapsayan bölgelerden yapılan göçler²¹ sonrası Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının sayısının 1909 yılında 12.000'in üzerine çıkması, bu kişilerin hukuki ve ticari haklarının savunulmasını gündeme getirmiştir.²² Bu çerçevede 1909 yılında Osmanlı Devleti, Roma Elçisi Hüseyin Kazım Bey'e Meksika'nın Roma Elçisi Don Gonzalo A. Estava ile bir konsolosluk protokolü için görüşme talimatı vermiştir.²³ İki elçi arasında başlayan görüşmeler sonucunda bir protokol metni üzerinde mutabakata varılmıştır. Hazırlanan bu konsolosluk protokol metninin imzası için 10 Kasım 1910 tarihinde Osmanlı Devleti, Roma Elçiliğine izin

¹⁴ Yurtaydın, *age.*, s. 124.

¹⁵ Mehmet Temel, "Cumhuriyet Arşiv Belgelerine Göre Türkiye-Meksika İlişkileri", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 18, Sayı 39, Bahar 2017, s. 61-62.

¹⁶ Temel, *agm.*, 2017, s. 62.

¹⁷ Yurtaydın, *age.*, 2019, s. 256.

¹⁸ Mehmet Temel, *XIX. ve XX. Yüzyılda Osmanlı-Latin Amerika İlişkileri*, Nehir Yayınları, İstanbul, 2004, s. 61.

¹⁹ Yurtaydın, *age.*, 2012, s. 127.

²⁰ Mustafa Yetim, "Liberal Temelde Kurumsallaşan Türkiye-Latin Amerika İlişkileri", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, Ocak 2019, s. 170., T.C. Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa (Erişim Tarihi: 01.12.2021).

²¹ Fatih Fuat Tuncer, Metin Zengin, "Unutulan Göçmenler El Turcolar: Osmanlı Dönemi Suriye Bölgesinden Latin Amerika'ya Yapılan Göçler Ve Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 13, Sayı 70, Nisan 2020, s. 305.

²² Kayıran, *agl.*, s. 73., Temel, *age.*, s. 62.

²³ Temel, *age.*, s. 62.

vermiştir.²⁴ 23 Aralıkta imzalanan bu protokolün tasdiknamelerinin teatisi Meksika’da yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle gecikmiştir. Bu süreçte İtalyanlar 1911 yılında Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika’daki son toprağı Trablusgarp’a saldırmıştır. Bunun üzerine Meksika Devlet Başkanı bir protesto yayımlamış ve İtalyanların bu saldırısını hukuka aykırı bir hareket olarak tanımlamıştır.²⁵ Bu durum ikili ilişkiler açısından önemli bir gelişme olmuştur. Daha sonraki süreçte 1910 yılında imzalanan konsolosluk protokolünün yürürlüğe konması için harekete geçilmiştir. Haziran 1913’te Osmanlı hükûmeti ile Meksika hükûmeti arasında akd olunan konsolosluk protokolü ile ilgili tasdiknamelerin teatisine için Roma Sefiri Nabi Bey görevlendirilmiştir.²⁶ 17 Temmuz 1913’te iki devletin Roma Elçileri vasıtasıyla protokol tasdiknamelerinin teatisi gerçekleştirilmiştir.²⁷ Bu protokole rağmen Osmanlı Devleti, Meksika’da konsolosluk açma girişiminde bulunmamıştır. Meksika’daki Osmanlı vatandaşlarının korunması meselesini bu ülkeye komşu olan ABD üzerinden gerçekleştirmek istemiştir. Çalışmada bu husus ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki ilk temaslara bakıldığında iki ülke arasındaki ilişkiler 18. yüzyılın sonlarından itibaren, Osmanlı Devleti’ne bağlı Kuzey Afrika Eyaletleri vasıtasıyla başlamıştır.²⁸ Akdeniz’de ticaret yapmak isteyen ABD, Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika Eyaletlerine vergi ödemek durumunda kalmıştır.²⁹ Osmanlı Devleti ile ABD arasında diplomatik ilişkiler 1830’da Ticaret ve Seyr-i Sefain Antlaşması ile kurulmuştur.³⁰ 1831 yılında David Porter, İstanbul’da ABD Maslahatgüzarı olarak göreve başlamıştır.³¹ Osmanlı Devleti’nin ABD’de elçilik açması ise çok sonra gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki göreceli uzaklıktan dolayı Osmanlı Devleti, ABD’de temsilcilik açma noktasında pek istekli olmamıştır.³² Ancak, 1867 yılında Washington’a ilk

²⁴ *age.*, s. 62-64., *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Babıali Evrak Odası Evrakı (BEO)*, 3821/286562.

²⁵ Kayıran, *agl.*, s. 73., *BOA, Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO.)*, 542/141.

²⁶ *BOA, İrade Hariciye (İ.HR.)*, 431/34.

²⁷ Temel, *age.*, s. 66.

²⁸ Akdes Nimet Kurat, *Türk-Amerikan Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1800-1959)*, Doğu Matbaası, Ankara, 1959, s. 8.

²⁹ Çağrı Erhan, *Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri*, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2015, s. 51-52.

³⁰ A.Haluk Ülman, *Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939-1947*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1961, s. 4.

³¹ Füsun Türkmen, *Kırılınan İttifaktan “Model Ortaklığa”*: *Türkiye-ABD İlişkileri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 27.

³² Sinan Kunalp, “Ottoman Diplomatic and Consular Personnel in the United States of America, 1867–1917”, *American Turkish Encounters: Politics and Culture, 1830-1989*, Ed. Bilge Nur Criss, Selcuk Esenbel, Tony Greenwood, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne,

Osmanlı Elçisi atanmıştır.³³ Bu tarihten itibaren 1917 yılında elçilik kapanana kadar 11 Osmanlı diplomatı Washington'da elçilik görevine getirilmiştir. Ekim 1914 yılında Abdülhak Hüseyin Bey, maslahatgüzar olarak görevlendirilmiştir.³⁴ Bu çerçevede çalışmanın kapsadığı dönemde Osmanlı Devleti, ABD'de maslahatgüzar seviyesinde temsil edilmiştir.

1821 yılında bağımsızlığını kazanan Meksika ile ABD arasındaki ilişkiler 1822 yılında başlamış ve ABD bu ülkeye ilk elçisini 1825 yılında göndermiştir.³⁵ Zaman zaman krizlerin çıktığı iki ülke arasındaki ilişkiler çalışmanın kapsadığı dönemdeyse oldukça gergin olmuştur. Mart 1913'te ABD'de Başkanlık koltuğuna oturan Woodrow Wilson, iç savaşın sürdüğü Meksika'da Devlet Başkanı Francisco I. Madero'nun öldürülmesinin ardından yerine geçen General Victoriano Huerta'yı tanımayı reddetmiştir. Wilson, ABD Büyükelçisini geri çekmiş³⁶ ve iki ülke arasındaki diplomatik münasebetler kesintiye uğramıştır. Yani Osmanlı Devleti Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının haklarının korunmasını ABD'den talep ettiği dönemde ABD'nin Meksika ile direkt olarak diplomatik bağı yoktur ve Brezilya Elçiliği üzerinden Meksika ile olan diplomatik faaliyetlerini yürütmektedir.³⁷ Ancak Meksika'nın birçok bölgesinde bulunan konsolosluklarıyla kendi vatandaşlarının haklarını koruyan ABD, bu çerçevede Osmanlı'ya da yardım imkânı sunabilecektir.

2011, s. 100., Syed Tanvir Wasti "Ahmed Rüstem Bey and the End of an Era", *Middle Eastern Studies*, Vol. 48, No. 5, September 2012, s.781.

³³ Nurdan Şafak, *Osmanlı-Amerikan İlişkileri*, OSAV, İstanbul, 2003, s. 58.

³⁴ Erhan, *age.*, s. 163.

³⁵ ABD'nin Joel Robert Poinsett'i elçi olarak Meksika'ya göndermesiyle iki ülke arasındaki diplomatik münasebetler başlamıştır. 1836'da Teksas, Meksika'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. 1845 yılında Teksas'ın ABD tarafından işgal edilmesi üzerine ABD-Meksika Savaşı başlamıştır. 1846-1848 yılları arasında süren savaş ABD'nin üstünlüğü ile sona ermiş ve Meksika, Teksas'ın ABD'ye ait olduğunu kabul etmiştir. George Lockhart Rives, *The United States and Mexico 1821-1848*, Vol. I, Klaus Reprint Co., New York, 1969, s. 46., Çağrı Erhan, "ABD'nin Latin Amerika'ya Bakışını Şekillendiren Öğeler", *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan Zengin, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2013, s. 81., David M. Pletcher, *The Diplomacy of Annexation: Texas, Oregon, and the Mexican War*, Missouri University Press, 1973, Columbia, Missouri, s. 200-201., David A. Shirk, "An Overview of U.S.-Mexico Border Relations", *The Anatomy of a Relationship: A Collection of Essays on the Evolution of U.S.-Mexico Cooperation on Border Management*, Wilson Center, Mexico Institute, Washington, June 2016, s. 4., Fairfax Downey, *Texas and the War with Mexico*, American Heritage Publishing, New York, 1961, s. 140-142.

³⁶ Lowell L. Blaisdell, "Henry Lane Wilson and the Overthrow of Madero", *The Southwestern Social Science Quarterly*, Vol. 43, No. 2, September 1962 s. 134-135

³⁷ The *Foreign Relations of the United States (FRUS)*, With the Address of the President to Congress December 7, 1915, "The Secretary of State to Ambassador Morgenthau", Document no: 1653, 19 April 1915.

Konuya ilişkin yapılmış çalışmalara bakıldığında, Mehmet Temel'in *XIX. ve XX. Yüzyılda Osmanlı-Latin Amerika İlişkileri* kitabı önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Erkan Yurtaydın tarafından kaleme alınan "Osmanlı İmparatorluğu ile Meksika İlişkilerinin Başlangıcı" başlıklı çalışma da konu ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Yine aynı şekilde Osmanlı-Meksika ilişkilerini Osmanlı arşiv belgelerine dayalı olarak ayrıntılı bir şekilde ele alan bir yüksek lisans tezi de bulunmaktadır.³⁸ Zikredilen bu eserler Osmanlı-Meksika ilişkilerini 1914 yılına kadar getirmektedir. Bu ülkedeki Osmanlı vatandaşlarının durumu hakkında 1913 yılı sonrası Osmanlı belgelerine dayalı birtakım bilgiler sunulmakta ancak ayrıntılı olarak konuya yer verilmemektedir.³⁹ Bu makale ise Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının korunması için Osmanlı Devleti'nin ABD makamlarına başvurma sürecini ve ABD'nin bu yaklaşıma tepkisini Amerikan arşiv belgelerini inceleyerek ortaya koymaktadır; ayrıca konuyla alakalı tetkik eserlere de çalışmada yer verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Meksika'daki Osmanlı Vatandaşlarının Çıkarlarının Korunması İçin ABD Hükûmetine Başvurması

Meksika'da bulunan Osmanlı vatandaşlarının haklarının korunması için Osmanlı Devleti tarafından ilk girişimler 1911 yılında Meksika hükûmeti nezdinde yapılmış ancak herhangi bir netice alınamamıştır.⁴⁰ Daha sonraki yıllarda Meksika'da yaşayan Osmanlı vatandaşlarının mallarına el konulması, hapsedilmeleri, öldürülmeleri gibi maruz kaldıkları çeşitli sıkıntılar nedeniyle şikâyetlerinin artması sonucu Osmanlı Devleti harekete geçmiş ve ABD vasıtasıyla bu ülkedeki vatandaşlarının çıkarlarını gözetmek istemiştir. Yalnız burada dikkat çekilmesi gereken nokta ilk etapta Osmanlı Devleti'nin Meksika'daki vatandaşlarının çıkarlarını korurken kendisine iletilen şikâyetleri temel almış olmasıdır. Yani 1913 yılında ABD'nin Osmanlı vatandaşlarını koruması konusu gündeme geldiğinde Osmanlı Devleti, ABD Dışişleri Bakanlığı'na isim listeleri vererek vatandaşlarının çıkarlarının korunması yoluna girmiştir. Nitekim Mehmet Temel'in kitabında isim listesi ile ilgili bilgi mevcuttur.⁴¹ Eylül 1914'te ise Osmanlı Devleti Meksika'daki tüm Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının korunmasının ABD gözetimi altında olması için resmî girişimde bulunmuştur. Bu çerçevede 21 Eylül 1914 tarihinde Osmanlı hükûmeti İstanbul'daki ABD Büyükelçiliği ile temasa geçerek ABD hükûmetinin Osmanlı'nın temsil edilmediği Latin Amerika ülkesi Meksika'da Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının sorumluluğunu üstlenip üstlenmeyeceği

³⁸ Kayıran, *agt.*

³⁹ Temel, *age.*, s. 67.

⁴⁰ *age.*, s. 66.

⁴¹ *age.*, s. 67.

konusunda bilgi istemiştir. ABD Büyükelçisi Henry Morgenthau meseleyi ABD Dışişleri Bakanı William Jennings Bryan'a iletmış ve Osmanlı yönetiminin bu konu hakkında hızlı bir şekilde dönüş beklediğini bildirmiştir.⁴²

ABD Dışişleri Bakanlığı, İstanbul Büyükelçiliği vasıtasıyla kendisine iletilen bu talebe 22 Eylül 1914 tarihinde gönderdiği bilgi notuyla cevap vermiştir. Buna göre ABD hükûmetinin kendisinden talep edilmesi hâlinde Osmanlı Devleti'nin temsil edilmediği Meksika'da Osmanlı çıkarlarının sorumluluğunu üstlenebileceği belirtilmiştir.⁴³

Her ne kadar ABD Osmanlı Devleti'nin isteğine olumlu yaklaşmış olsa da sonraki süreçte herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Bunun üzerine 7 Aralık 1914 tarihinde ABD'deki Osmanlı Elçiliği bu konuda girişimde bulunmuştur. Osmanlı Devleti'nin Washington Maslahatgüzarı Abdülhak Hüseyin Bey, İstanbul tarafından Osmanlı Şehbenderliği (Konsoloslugu) açılıncaya kadar, Meksika'da ikamet eden Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını bu ülkedeki ABD konsolosluk temsilcilerinin vasıtasıyla yürütülmesi isteğini ABD Dışişleri Bakanı'na iletmıştır. Abdülhak Hüseyin Bey, ABD'nin İstanbul'daki büyükelçisine bu konuda gönderdiği telgrafta olumlu yanıt verdiğinden haberdar olduğunu açıklamıştır. Abdülhak Hüseyin Bey'in tekrar bu hususta ABD Dışişleri Bakanlığı'na başvurmasının nedeni ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından İstanbul'daki büyükelçisine iletilen olumlu yanıtın kendisine de resmî olarak bildirilmesi için olmuştur. Abdülhak Hüseyin Bey bu konuda ABD hükûmeti tarafından verilecek olumlu yanıtı Osmanlı hükûmetine iletmekten memnuniyet duyacağını ifade etmiştir.⁴⁴ Aslında Abdülhak Hüseyin Bey tarafından yapılan bu başvuru daha önceden Meksika konusunda Osmanlı Devleti'nin talebine olumlu yanıt veren ABD yönetimini harekete geçirmek için yapılmıştır. Nitekim Abdülhak Hüseyin Bey'in bu diplomatik girişimi istenilen sonucu vermiştir.

ABD'nin Osmanlı Devleti'nin Talebini Kabul Etmesi

ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından 13 Ocak 1915 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Washington Elçiliğine bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda Abdülhak Hüseyin Bey tarafından dile getirilen Meksika'da Osmanlı hükûmetinin konsolosluk temsilinin yokluğunda, Osmanlı vatandaşlarının menfaatlerini Osmanlı Devleti adına ABD'li görevlilerin gözetmesi isteğinden memnuniyet duyulduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede ABD Dışişleri Bakanlığı, Meksika'daki

⁴² FRUS, "Ambassador Morgenthau to the Secretary of State", Document no: 1639, 21 September 1914.

⁴³ BOA, *Hariciye Nezâreti Mütenevvia Kısmı Evrakı (HR.MTV.)*, 423/42., FRUS, "The Acting Secretary of State to Ambassador Morgenthau", Document no: 1640, 22 September 1914.

⁴⁴ FRUS, "The Chargé d'Affaires of Turkey to the Secretary of State", Document no: 1641, 7 December 1914.

memurlarına, ABD Konsolosluk Yönetmeliğinin 174. maddesinde belirtilen ilkelere uygun olarak, Osmanlı vatandaşları adına “gayriresmî” şekilde arabuluculuk yaparak yardımda bulunma talimatı vermiştir.⁴⁵ Osmanlı Devleti’nin Washington Elçiliğine bir kopyası gönderilen ABD Konsolosluk Yönetmeliğinin ilgili maddesinde; dost ülkelerin hükümetlerinin diplomatik veya konsolosluk temsilcilerinin bulunmadığı yerlerde kendi vatandaşlarının haklarını korumak için zaman zaman ABD hükümetinden talepte bulunduğu belirtilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı’nın onayı ile Amerikan diplomatik veya konsolosluk memurlarının talepte bulunan yabancı hükümetin vatandaşlarının temsilcisi olabileceği ifade edilmiştir. Ancak yine söz konusu yönetmelikte ABD personelinin böyle bir görev ifa etmesinin hiçbir şekilde ilgili yabancı hükümetin diplomatik veya konsolosluk memuru olduğu anlamına gelmediği vurgulanmıştır.⁴⁶ Bu nedenle Osmanlı hükümetine iletilen cevap notunda Meksika’daki ABD Konsoloslarının iyi niyet çerçevesinde Osmanlı vatandaşlarının çıkarları için “gayriresmî” olarak görev yapacağı vurgulanarak Osmanlı hükümetinin ABD konsolosluk personeline kendi memurları gibi talimat veremeyeceği önceden belirtilmiştir. Böylece herhangi bir olası “yanlış anlaşılmanın” önüne geçilmek istenmiştir.

ABD Dışişleri Bakanlığı, Meksika’daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını korumayı kabul ettiğine dair bilgilendirici resmî yazıyı Meksika’daki ABD konsolosluk görevlilerine 9 Ocak 1915 tarihinde yani Osmanlı makamlarını konu ile ilgili bilgilendirmeden dört gün önce göndermiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı yazısında Washington’daki Osmanlı Maslahatgüzarının Osmanlı konsolosluk görevlisinin bulunmadığı Meksika’da kendi vatandaşlarının çıkarlarının ABD konsolosluk temsilcileri vasıtasıyla sağlanmasını istediği aktarılmıştır. Bu talebe uygun olarak, Konsolosluk Yönetmeliğinin 174. maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde görev bölgelerindeki Osmanlı vatandaşları adına gayriresmî arabuluculuk yapılmasına izin verildiği belirtilmiştir.⁴⁷

Bu talimatın ardından ABD Dışişleri Bakanı Bryan, ABD’nin İstanbul’daki Büyükelçisi Morgenthau’ya da bir not göndererek yaşanan gelişmeler konusunda kendisini bilgilendirmiştir. Bu notta Dışişleri Bakanı Bryan, Osmanlı hükümetinin Washington’daki Elçiliği aracılığıyla talebi üzerine Meksika’daki ABD konsolosluk memurlarına o ülkedeki Osmanlı vatandaşları adına

⁴⁵ FRUS, “The Secretary of State to the Chargé d’Affaires of Turkey”, Document no: 1644, 13 January 1915.

⁴⁶ FRUS, “The Secretary of State to the Chargé d’Affaires of Turkey”, Document no: 1654, 6 May 1915.

⁴⁷ FRUS, “The Secretary of State to the American Consular Officers in Mexico”, Document no: 1642, 9 January 1915.

gayriresmî arabuluculuk yapma yetkisi verildiğini açıklamıştır.⁴⁸ Büyükelçi Morgenthau, ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu cevap yazısında alınan bu karardan Osmanlı hükûmetini haberdar ettiğini söylemiştir. Büyükelçi Morgenthau ayrıca Osmanlı hükûmeti tarafından kendisine Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının durumu için 21 Eylül'de yapılan ilk başvuruya da değinmiştir. Morgenthau bu ilk başvurunun sözlü olarak yapıldığını bu nedenle de ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından alınan Osmanlı vatandaşları ile ilgili kararı kendisinin Osmanlı hükûmetine yazılı değil sözlü olarak bildirdiğini ifade etmiştir.⁴⁹

Başkent Meksiko'da İdam Cezası Uygulanan Osmanlı Vatandaşları

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Meksika'daki Osmanlı Devleti vatandaşlarının durumlarıyla ilgileceğini resmî olarak Osmanlı hükûmetine bildirmesinden kısa süre sonra bu ülkedeki Osmanlı vatandaşları karşılaşmış oldukları sorunlarla ilgili olarak ABD'li yetkililere başvuruda bulunmaya başlamışlardır. Bu çerçevede Meksika'nın başkenti Meksiko'daki ABD özel temsilcisi John R. Silliman 13 Şubat 1915 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı'na bir bilgilendirme notu göndermiştir. Silliman, Meksika'daki Osmanlı toplumunun önde gelen bir üyesinin yardım için kendisine başvurduğunu ifade etmiştir. Daha önce de değinildiği gibi ABD-Meksika ilişkilerinin kötü durumda olmasından dolayı bu tarihte ABD'nin Meksika'da bir büyükelçisi yoktur. Ayrıca Başkent Meksiko'da konsolosluk görevlisi de bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu Osmanlı vatandaşı ABD'nin Meksiko'daki "özel temsilcisine" başvurmak durumunda kalmıştır. Özel temsilci Silliman'a başvuran kişi Meksiko'da "Anayasalci" (*Constitucionalista*) olarak bilinen askeri yetkililer tarafından 6 Osmanlı vatandaşının tutuklandığını söylemiştir. Aynı kişi Meksika'daki Osmanlılar için ABD'nin arabulucu olduğuna dair elde ettiği yazışmaları Silliman'a göstermiş ve tutuklu kişiler için ABD temsilcisi Silliman'ın devreye girmesini talep etmiştir. ABD'nin bu tarihte Meksika'daki diplomatik münasebetlerini Brezilya Elçiliği üzerinden yürütmesi nedeniyle Silliman konuyu ilk olarak Meksiko'daki Brezilya elçisine danışmıştır.⁵⁰ Ancak o yıllarda Osmanlı-Brezilya ilişkileri iyi değildir. Brezilya'nın ülkesindeki Osmanlı vatandaşlarına yönelik olumsuz tutumu, ayrıca Osmanlı mallarından yüksek vergi alması iki ülke ilişkilerini bozmuştur. Bunun üzerine Osmanlı hükûmeti Brezilya ile olan 1858 tarihli Dostluk, İkamet, Ticaret ve Seyr-i Sefain Antlaşması'nı feshetmiş ve 1912 yılında yürürlükten

⁴⁸ FRUS, "The Secretary of State to Ambassador Morgenthau", Document no: 1643, 11 January 1915.

⁴⁹ FRUS, "Ambassador Morgenthau to the Secretary of State", Document no: 1645, 30 January 1915.

⁵⁰ FRUS, "Special Agent Silliman to the Secretary of State", Document no: 1646, 13 February 1915.

kaldırılmıştır.⁵¹ İki ülke arasındaki bu gerginlik nedeniyle Brezilya elçisi, ABD özel temsilcisi Silliman'a bu hususta yardım edemeyeceğini bildirmiş ve O'na şehirdeki askeri karargâhta konu ile alakalı gayriresmî bir araştırma yapmasını tavsiye etmiştir. Silliman bu tavsiyeye uyarak askeri karargâha gitmiş ve konuyu soruşturmak istemiştir.⁵²

Bu tarihte Meksika'da iç savaş hüküm sürmektedir. Venustiano Carranza'yı destekleyen "Anayasalci" General Álvaro Obregón, 1914 yılında başkent Meksiko'yu ele geçirerek şehirde kontrolü sağlamıştır.⁵³ Silliman, General Obregón'la şahsen görüşmüştür. General Obregón kendi askeri bölgelerine girdikleri için 6 Osmanlı vatandaşı Suriyelinin tutuklandığını belirtmiştir. Ayrıca bu kişilerden dördünün serbest bırakıldığını, ikisinin ise casus olarak idam edildiğini açıklamıştır. Silliman, ABD Dışişleri Bakanı'na göndermiş olduğu değerlendirmesinde bu Osmanlı vatandaşlarının resmî olarak yargılanmaları gerektiğini ama bu hususun göz ardı edildiğini söylemiştir. Ayrıca General Obregón dört Suriyeli serbest bırakıldı demesine rağmen kendisinin güvenilir kaynaklardan aldığı bilgiye göre bu dört kişi de idam edilmiştir. Silliman yapmış olduğu tahkikat sonrası daha ayrıntılı bilgilere ulaşmıştır. Buna göre öldürülen 6 Suriyeli borçlarını ödemek için tüccar olarak bu ülkeye gelmişlerdir. Herhangi bir suç işlememelerine rağmen askeri otorite tarafından tek bir itiraz veya yargılama hakkı tanınmaksızın infaz edilmişlerdir. Bu kişilerin sahip oldukları yaklaşık 20.000 pesoya askeri yetkililer tarafından el konulmuştur. Silliman, ABD Dışişleri Bakanı'na yollamış olduğu notta güvenlik sorunu olduğundan dolayı ülkenin kuzeyinde bulunan Suriyelilerin başkent Meksiko'dan uzak durmaları için bilgilendirmeleri konusunda istekte bulunmuştur.⁵⁴ Silliman, daha sonraki mesajında 6 Suriyeliden 5'inin vurulduğunu belirtmiştir. Diğer Suriyeli ise eşi ve üç çocuğunu bırakıp kaçmak zorunda kalmıştır. Ayrıca birçok Suriyelinin kuzeyden şehre gelen yolda olduğu ve hayatlarından endişe duyduklarını bildirmiştir.⁵⁵

ABD'nin Meksika'daki özel temsilcisi Silliman'ın ülkedeki Osmanlı vatandaşı Suriyelilerin durumu hakkındaki telgrafının ardından ABD Dışişleri Bakanlığı Washington'daki Osmanlı Elçiliğini yaşanan gelişmelerden haberdar etmiştir.

⁵¹ Mehmet Temel, "XIX. ve XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Brezilya İlişkileri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, Aralık 2002, s. 179-180.

⁵² *FRUS*, "Special Agent Silliman to the Secretary of State", Document no: 1646, 13 February 1915.

⁵³ Enrique Krauze, *Mexico, Biography of Power: A History of Modern Mexico*, 1810-1996, Çev. Hank Heifetz, HarperCollins, New York, 1997, s. 380-381.

⁵⁴ *FRUS*, "Special Agent Silliman to the Secretary of State", Document no: 1646, 13 February 1915.

⁵⁵ *FRUS*, Document no: 1647, 16 February 1915.

ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan elçiliğe gönderilen telgrafta Suriyelilerin Meksiko'da vurulduğu ve paralarının Meksika askeri yetkilileri tarafından alındığı belirtilmiştir. Ülkedeki diğer Suriyelilerin tehlikeli olmasına rağmen kuzeyden Meksiko'ya doğru ilerlemekte oldukları ifade edilmiştir.⁵⁶

ABD Dışişleri Bakanlığı konu hakkında Osmanlı Elçiliğini bilgilendirmesinin üzerinden yaklaşık beş aylık bir süre geçmesine rağmen herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Bunun üzerine öldürülen Osmanlı vatandaşları ile ilgili konuyu ilk defa gündeme getiren ABD'nin Meksika'daki özel temsilcisi Silliman, ABD Dışişleri Bakanlığı'na tekrar bir yazı göndermiş ve herhangi bir yargılama olmadan öldürülen Osmanlı vatandaşları için nasıl hareket edilmesi gerektiğini sormuştur.⁵⁷ ABD Dışişleri Bakanlığı, Silliman'ın bu sorusuna 23 Temmuz 1915 tarihinde cevap vermiştir. Bakanlık tarafından gönderilen yazıda 20 Şubat tarihinde Washington'daki Osmanlı Elçiliğinin Meksika'da yaşanan ölüm hadisesinden haberdar edildiği hatırlatılmıştır. Ancak ABD Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı Elçiliğinin infaz edilen Suriyeli Osmanlı vatandaşları için protesto yayımladığına dair ellerinde herhangi bir kayıt bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca Osmanlı Elçiliği başkent Meksiko'ya gitmekte olan durumları tehlikedeki vatandaşları için de ABD yönetiminden herhangi bir özel koruma talebinde bulunmamıştır.⁵⁸

Birinci Dünya Savaşı'nın zor günlerinde özellikle İtilaf kuvvetlerinin Çanakkale'ye saldırdığı bir dönemde muhtemeldir ki İstanbul'la Washington Elçiliği arasındaki haberleşmeden kaynaklı bir aksaklıkla ABD Dışişleri Bakanlığı'na bu konuda bir dönüş yapılamamıştır. Her ne kadar Osmanlı Elçiliğinden yanıt gelmese de ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından Meksika'daki özel temsilcisi Silliman'a gönderilen yazıda Osmanlı hükûmetinin Meksika'daki vatandaşlarının çıkarlarının korunması için önceden ABD ile anlaştığı hatırlatılmıştır. Bu çerçevede Silliman'a Osmanlı vatandaşları tarafından kendisine iletilen her türlü şikâyet ile ilgilenmeye devam etmesi talimatı verilmiştir. Ayrıca Osmanlı vatandaşlarının yargısız infazlarına karşı gayriresmî olarak bir protesto sunması Silliman'dan istenmiştir. Bunun yanı sıra ileride böyle bir eylemin tekrarlanması durumunda benzer bir protesto sunması talimatı da gönderilen yazıda Silliman'a iletilmiştir.⁵⁹

⁵⁶ FRUS, "The Acting Secretary of State to the Embassy of Turkey", Document no: 1649, 20 February 1915.

⁵⁷ FRUS, "Special Agent Silliman to the Secretary of State", Document no: 1661, 30 June 1915.

⁵⁸ FRUS, "The Acting Secretary of State to Special Agent Silliman", Document no: 1664, 23 July 1915.

⁵⁹ FRUS, "The Acting Secretary of State to Special Agent Silliman", Document no: 1664, 23 July 1915.

Osmanlı Hükûmeti'nin ABD'den Meksika'daki Osmanlı Vatandaşlarının Korunmasında Daha Fazla İnisyatif Almasını İstemesi

ABD Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı vatandaşlarının Meksika'da yaşadığı sorunları Osmanlı makamlarına iletmıştır. Ancak Meksika'ya resmî bir temsilci gönderemeyen Osmanlı Devleti, ABD hükûmetinin Osmanlı vatandaşlarına yönelik daha fazla inisyatif almasını istemiştir. Daha önce de belirtildiği gibi ABD Dışişleri Bakanlığı, Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının haklarını korumayı kabul ederken bunu iyi niyet çerçevesinde “gayriresmî” olarak kabul ettiğinin altını çizmiştir. Böylece Osmanlı hükûmetinin Meksika'daki vatandaşlarının durumu hakkında Amerikalı görevlilere talimat veremeyeceği; ayrıca Amerikalı görevlilerin herhangi bir sorumluluk altına girmediği vurgulanmıştır.

Osmanlı hükûmeti ABD'nin bu yaklaşımından pek memnun olmamıştır. Nitekim Osmanlı Hariciye Nezareti, İstanbul'daki ABD Büyükelçiliğine bu konu hakkında bir yazı göndermiştir. Hariciye Nezareti tarafından yapılan değerlendirmede ilk olarak 13 Ocak 1915 tarihinde ABD makamlarının Meksika'daki Osmanlı vatandaşları için “gayriresmî” olarak arabuluculuk yapmayı Konsolosluk Yönetmeliklerinin 174. Maddesi çerçevesinde kabul ettiği hatırlatılmıştır. Ancak hâlihazırda durumun Meksika'daki Osmanlı vatandaşları için etkili bir koruma sunmadığı belirtilmiştir. Yine aynı yazıda Osmanlı hükûmetinin Washington'daki elçiliğine talimat vererek ABD Dışişleri Bakanlığı ile yeniden görüşmesini istediği söylenmiştir. Bu görüşmede Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarını korumak için ABD'nin resmî memurlar görevlendirmesinin isteneceği açıklanmıştır. Hariciye Nezareti, ABD Büyükelçiliğinden bu konuda kendilerine destek göstermesini talep etmiştir.⁶⁰

Osmanlı hükûmeti tarafından dile getirilen bu istek ABD tarafından olumlu karşılanmamıştır. Osmanlı hükûmetinin ilk talebi karşısında iyi niyet çerçevesinde Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarına yardımcı olmayı kabul eden ABD, resmî bir görevli atayarak Osmanlı vatandaşlarının sorumluluğunu tamamen üzerine almak istememiştir. Zaten Meksika'da bu kadar yoğun iş gücünü karşılayacak personeli de bulunmamaktadır. Nitekim ABD Dışişleri Bakanı Bryan, Osmanlı hükûmetinin bu yeni talebi karşısında göndermiş olduğu cevap yazısında ABD hükûmetinin Meksika'da kendi diplomatik temsilcisi olmamasının yanı sıra hâlihazırda başkent Meksiko'da bir konsolosluk görevlisinin bile bulunmadığını ve ABD'nin Brezilya Elçisi aracılığıyla hareket ettiğini hatırlatmıştır. Bu nedenle, Osmanlı hükûmetinin başkent Meksiko'daki Osmanlı vatandaşlarının korunması için başka bir elçilikten talepte bulunmasını

⁶⁰ FRUS, “Ambassador Morgenthau to the Secretary of State”, Document no: 1650, 10 March 1915.

tavsiye etmiştir. Her ne kadar resmî görevli atama isteği kabul görmemiş olsa da Dışişleri Bakanı Bryan, Osmanlı Devleti'nin talebini tümenden reddetmemiştir. ABD hükûmetinin, Meksika'nın diğer bölgelerindeki Amerikan konsolosluk memurlarına, kendi yetki alanları dahilindeki Osmanlı vatandaşlarına yönelik sağlanan koruma imkanlarını genişletmeleri talimatını vermekten memnuniyet duyacağını ifade etmiştir. Dışişleri Bakanı Bryan, Osmanlı hükûmetinin bu durumu anlayışla karşılayacağından emin olduğunu belirtmiş ve eğer Meksika'da kendilerine ait bir diplomatik temsilcileri olsaydı, durumun farklı olacağını ve Osmanlı hükûmetinin talebini yerine getirebileceklerini de sözlerine eklemiştir.⁶¹

ABD Dışişleri Bakanlığı Washington'daki Osmanlı Elçiliğine göndermiş olduğu yazıyla da Osmanlı Devleti'nin resmî bir görevli atanması talebine verilmiş olan olumsuz cevabın nedenlerini detaylandırmıştır. Bu yazıda Birleşik Devletler Anayasası'nın ABD diplomatik ve konsolosluk görevlilerinin herhangi bir yabancı devletin memurları olmalarını yasakladığı ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanlığı'nın yabancı devletlerin talebi doğrultusunda kendi görevlilerine diplomatik temsilcisi olmayan devletlere iyi niyet çerçevesinde yardım etmesi talimatı verdiği, ancak bunun Amerikan görevlilerin yabancı hükûmetin "memurları" olduğu anlamına gelmediği tekrar vurgulanmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığınca, yabancı bir devletin vatandaşlarına yardımcı olması için talimat verilen Amerikan görevlilerin ilgili yabancı hükûmete rapor vermedikleri ve ilgili yabancı hükûmetle iletişimlerini dolaylı olarak ABD Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla gerçekleştirdikleri söylenmiştir.⁶²

ABD Dışişleri Bakanlığının bu olumsuz yaklaşımı üzerine Osmanlı Devleti, Meksika'daki Osmanlı vatandaşları için ABD'nin resmî bir memur görevlendirmesi talebini artık gündeme getirmemiştir. ABD Dışişleri Bakanı'nın başkent Meksiko'da ABD temsilcisinin olmadığını belirtmesi ve bu şehirdeki Osmanlı vatandaşlarının haklarının korunması için diğer ülkelerin elçilikleriyle görüşülmesini tavsiye etmesi Osmanlı Devleti tarafından dikkate alınmıştır. Nitekim Osmanlı Hariciye Nezareti, ABD'nin İstanbul Büyükelçiliğine göndermiş olduğu bilgi notunda Nezaretin, Alman hükûmetinden, Osmanlı Devleti bir temsilci gönderene kadar, başkent Meksiko şehrindeki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını koruması altına almasını istediğini belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşı'na girmesi sonucu iki ülke arasında oluşan ittifak ve yakın ilişki⁶³ göz önüne alındığında

⁶¹ FRUS, "The Secretary of State to Ambassador Morgenthau", Document no: 1653, 19 April 1915.

⁶² FRUS, "The Secretary of State to the Chargé d'Affaires of Turkey", Document no: 1654, 6 May 1915.

⁶³ Çiğdem Dumanlı, "Kendine Özgü Bir Buhran Örneği: Birinci Dünya Harbi'nde "Alman Şark Politikası", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 14, Sayı 28, Güz 2018, s. 214-215.

Osmanlı hükûmetinin Meksiko şehrinde Alman yardımına başvurması beklenmedik bir durum olmamıştır. Ancak Meksika'nın diğer bölgelerindeki şehirlerde yaşayan Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının korunması için yine ABD'ye başvurulmuş ve ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bu hususta kendi konsolosluk görevlilerine talimat vermesi istenmiştir.⁶⁴ Böylece Meksika'nın diğer şehirlerinde ABD konsolosluk personeli tarafından iyi niyet çerçevesinde Osmanlı vatandaşları için sunulan “gayriresmî” yardımlardan faydalanılmaya devam edilmiştir.

Washington'daki Osmanlı Elçiliğinin Suriyeli bir Osmanlı Vatandaşı İçin ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan Yardım Talebi

30 Mart 1915 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Washington'daki Maslahatgüzarı Abdülhak Hüseyin Bey Suriyeli bir Osmanlı vatandaşının durumu hakkında ABD Dışişleri Bakanı Bryan'a bir yazı göndermiştir. Bu yazıda hâlihazırda ABD'nin Teksas eyaletinin El Paso şehrinde ikamet eden Jacob E. Touche'a adlı bir Suriyeli Osmanlı vatandaşının Aralık 1913'te General Pancho Villa'nın güçlerinin Meksika'nın kuzey bölümünde yer alan Chihuahua eyaletine girdiği sırada, Meksika'daki mülküne el konulduğu belirtilmiş ve bu konuda ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yardımı talep edilmiştir. Maslahatgüzar Abdülhak Hüseyin Bey'in ABD Dışişleri Bakanı'na göndermiş olduğu bu yazıda belirttiği üzere Jacob E. Touche adlı bu şahıs Meksika'da el konulan mülkü için ilk etapta direkt olarak ABD Dışişleri Bakanlığı'na başvurarak yardım talebinde bulunmuştur. Ancak kendisinin ABD vatandaşı olmaması nedeniyle bu talep kabul edilmemiş ve ancak Washington'daki Osmanlı Elçiliğinden bu yönde resmî bir istek gelmesi durumunda konunun araştırılabileceği ifade edilmiştir. Bunun üzerine Jacob E. Touche, Osmanlı Elçiliğine başvurmuş daha sonra da Maslahatgüzar Abdülhak Hüseyin Bey konu ile alakalı ABD Dışişleri Bakanı Bryan'a bir yazı göndererek söz konusu kişinin sorununun çözülmesi için talepte bulunmuştur.⁶⁵

Dışişleri Bakanı Bryan, Maslahatgüzar Abdülhak Hüseyin Bey'in konu ile alakalı yazısına kısa bir süre sonra 3 Nisan 1915 tarihinde cevap vermiştir. Bryan, ABD'nin Meksika'daki Fahri Konsolosu George C. Carothers'a konu ile ilgili talimat verildiğini bildirmiştir. Buna göre Carothers'un Meksika'da General Pancho Villa ile görüşerek söz konusu mülklerin sahibine geri verilmesini talep edeceği ifade edilmiştir.⁶⁶ Ancak Osmanlı vatandaşı Jacob E. Touche'nin

⁶⁴ *FRUS*, “The Ministry of Foreign Affairs to the American Embassy”, Document no: 1655, 31 May 1915.

⁶⁵ *FRUS*, “The Chargé d’Affaires of Turkey to the Secretary of State”, Document no: 1651, 30 March 1915.

⁶⁶ *FRUS*, “The Secretary of State to the Chargé d’Affaires of Turkey”, Document no: 1652, 3 April 1915.

yaklaşık altı ay sonra ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu telgrafta sorununun hâlâ bir çözüme kavuşturulmadığı ortaya çıkmıştır. Touche, 15 Eylül 1915 tarihindeki yazısında kendisinin ikamet ettiği bölge olan Chihuahua'da tesadüfen ABD Konsolosu Marion Letcher ile tanıştığını belirtmiştir. Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının sorunlarıyla ABD Konsolosları ilgilendiği için Touche, Letcher'dan Chihuahua'ki mülkünü korumasına yardımcı olmasını istemiştir. Ancak Letcher, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın emri olmadan hiçbir şey yapamayacağını söylemiştir. Bunun üzerine Touche, ABD Dışişleri Bakanlığı'na telgraf çekmiştir. Touche, yakın çevresindekilerin mülklerine yapıldığı gibi, kendi binasının da yerel hükümetçe yıkılacağını bu yüzden kiracılarının evlerini boşaltmasının istendiğini söylemiştir. Touche, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Letcher'a olaya müdahale etmesi talimatı vermesini rica etmiştir. Ayrıca yazışmalardan kaynaklı telgraf masraflarını kendisinin Letcher'a ödeyeceğini de belirtmiştir.⁶⁷

Osmanlı vatandaşı Touche'nin bu telgrafı üzerine 17 Eylül 1915 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Robert Lansing, Letcher'a bir talimat göndermiştir. Bu talimatta Osmanlı vatandaşı olan Touche'a ait Chihuahua'daki değerli malların yerel hükümet tarafından yıkılmasının planlandığı belirtilmiş ve bu konuda Touche'ye yardım edilmesi istenmiştir.⁶⁸ Dışişleri Bakanı Lansing, Touche'ye de bir bilgi notu göndererek kendisinin karşılaşmış olduğu sorunla ilgilenilmesi için Amerikan Konsolosuna talimat verdiğini bildirmiştir.⁶⁹ Dışişleri Bakanlığı'nın bu talimatı sonrası Konsolos Letcher harekete geçmiştir. Letcher, ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu telgrafta Touche'nin mülkünün bulunduğu Chihuahua'daki Meksika yönetimi ile yaşadığı sorun hakkında daha detaylı bilgiler vermiştir. Buna göre Touche, Chihuahua'da büyük bir mülk sahibidir. Ancak Aralık 1913'te General Villa'nın genel komutası altındaki "Anayasalci" birlikler bölgeye yaklaştığı sırada kaçmıştır. Bu tarihten itibaren ABD'nin Teksas eyaletinin El Paso şehrinde yaşamaktadır. General Villa'nın gelişinden önce Chihuahua kumar ayrıcalığı olan bir eyalet olmuştur. Daha sonra bu durum değişmiştir. Yeni yönetim Touche'nin servetini kumar ve bazı belirsiz kaynaklardan kazandığı suçlamasıyla kendisine düşmanlık göstermiş ve sahip olduğu mülkü elinden almıştır. Touche'nin mülkünün yıkılacak olmasından kaynaklanan şikâyetine de değinen Letcher bunun yerel yönetimin caddeyi genişletmek amacıyla, şehrin ana iş bölgesinde bulunan Touche'ye ait iki katlı değerli bir binanın yıkımı ile alakalı olduğunu söylemiştir. Letcher Osmanlı vatandaşı Touche'nin mülkünün korunması konusunda anlayış gösterilmesi için

⁶⁷ FRUS, "Mr. J. E. Touche to the Secretary of State", Document no: 1667, 11 September 1915.

⁶⁸ FRUS, "The Secretary of State to Consul Letcher", Document no: 1668, 17 September 1915.

⁶⁹ FRUS, "The Secretary of State to Mr. J. E. Touche", Document no: 1669, 17 September 1915.

Bölge Valisi Avila'ya bir not göndermiştir.⁷⁰ Letcher'in bu telgrafının ardından ABD Dışişleri Bakanlığı Washington'daki Osmanlı Elçiliğine bir yazı göndermiştir. Bu yazıda ilk olarak elçiliğin yaklaşık 6 ay önce 30 Mart 1915 tarihinde Osmanlı vatandaşı Touche'nin Meksika'daki mülkü için yardım talebi hatırlatılmıştır. Daha sonra Letcher'in bu talep doğrultusunda yapmış olduğu girişimler hakkında Osmanlı Elçiliği bilgilendirilmiştir.⁷¹

Meksika'nın Farklı Bölgelerinde Osmanlı Vatandaşlarının ABD Konsolosluklarına Başvuruları ve Alman Konsolosluklarının Görev Yetkisi Meselesi

ABD'nin Meksika'daki konsoloslarından Gaston Schmutz, 1 Haziran 1915 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı'na bilgi notu göndermiştir. Meksika'nın kuzeydoğusunda, Coahuila eyaleti sınırları içinde yer alan Torreon şehrinde iş yapan Osmanlı vatandaşı S. Bujdud'un kendisine başvurduğunu söylemiştir. Meksika'da bir firmanın sahibi olan bu kişinin yerel bir depoda bulunan 94 balya pamuğuna hükümet tarafından el konulmuştur. Bu durum karşısında S. Bujdud, ABD Konsolosluğundan yardım istemiştir. Schmutz, 9 Ocak 1915 tarihli ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Osmanlı vatandaşları adına gayriresmî arabuluculuk yapılması talimatına binaen harekete geçmiştir. Konuyu yerel makamlarla görüşen Schmutz hükümet tarafından el konulan pamuğun serbest bırakılmasını sağlamıştır.⁷²

Konsolos Schmutz, ABD Dışişleri Bakanı'na göndermiş olduğu bilgi notunda başka bir konuya da değinmiştir. Bu konu Meksika'daki Alman konsolosluk görevlilerinin bu ülkedeki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını korumakla görevlendirilmesi hakkında olmuştur. Daha önce değinildiği gibi Hariciye Nezareti, ABD Dışişleri Bakanlığı ile yazışmasında başkent Meksiko'daki vatandaşlarının çıkarlarının Almanların gözetiminde olduğunu bildirirken Meksika'nın diğer bölgelerinde ABD Konsoloslarının yardımlarının devam etmesini istemiştir. Ancak Schmutz, Almanya'nın Meksika'daki konsolosunun yaklaşık bir ay önce kendisiyle görüştüğünü ve Meksika'nın orta-kuzey bölümünde bulunan San Luis Potosí ile Aguascalientes eyaletlerindeki Osmanlı vatandaşlarının kendi sorumluluk alanında olduğunu ifade ettiğini söylemiştir. Nitekim kısa süre sonra yerel bir gazetede Alman Konsolosunun, San Luis Potosí konsolosluk bölgesindeki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarından sorumlu olarak Osmanlı Devleti tarafından atandığı haberi yayımlanmıştır. Schmutz, bu durum karşısında, yani Almanların Meksika'daki Osmanlı

⁷⁰ FRUS, "Consul Letcher to the Secretary of State", Document no: 1670, 19 September 1915.

⁷¹ FRUS, "The Secretary of State to the Chargé d'Affaires of Turkey", Document no: 1671, 29 October 1915.

⁷² FRUS, "Consul Schmutz to the Secretary of State", Document no: 1656, 1 June 1915.

vatandaşlarının çıkarlarını koruyama başlamaları nedeniyle ABD Dışişleri Bakanlığı'na Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının Amerikalı görevliler tarafından korunması için verilen eski talimatının hâlâ yürürlükte olup olmadığını sormuştur.⁷³ Konsolos Schmutz'un bu yazısı üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı harekete geçmiştir. 15 Haziran 1915 tarihinde Washington'daki Osmanlı Elçiliğine gönderilen notta ilk olarak Osmanlı vatandaşı S. Bujdud'un talebi üzerine Meksika hükûmeti tarafından el konulan 94 pamuk balyasının serbest bırakıldığı bildirilmiştir. Daha sonra San Luis Potosi'deki Alman Konsolosunun Osmanlı vatandaşlarının menfaatlerini gözetmek üzere tayin edilmesine ilişkin Osmanlı Elçiliğinden bilgi talep edilmiştir.⁷⁴

Osmanlı Elçiliği, ABD Dışişleri Bakanlığınca iletilen notaya 26 Haziran 1915 tarihinde cevap vermiştir. Abdülhak Hüseyin Bey göndermiş olduğu yazıda ilk olarak Osmanlı vatandaşının el konulan mallarının geri alınması için yapılan Amerikan yardımından memnuniyetini dile getirmiştir.⁷⁵ Yalnızca bu olayda değil siyasi bir suçtan tutuklanarak parasına el konulan Hasan Maroni isimli bir Osmanlı vatandaşının Amerikan konsolos vekilinin yardımıyla serbest bırakılması olayından sonra da Osmanlı Elçiliği tarafından bir teşekkür mektubu gönderilmiştir.⁷⁶ Abdülhak Hüseyin Bey, ABD Dışişleri Bakanlığı'na ilettiği yazıda Konsolos Schmutz'un telgrafında yer alan San Luis Potosi'deki Alman Konsolosunun Osmanlı vatandaşlarının menfaatlerini gözetmek üzere tayin edilmesine ilişkin husus hakkında da açıklama yapmıştır. Osmanlı Elçiliği olarak kendilerinin bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Abdülhak Hüseyin Bey, Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının korunması noktasında kendilerinin sahip olduğu tek bilginin daha önce ABD Dışişleri Bakanlığı ile yapılan yazışmalar çerçevesinde Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının ABD'li görevliler tarafından gözetilecek olmasıdır demiştir. Abdülhak Hüseyin Bey, ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu yazının sonunda San Luis Potosi'deki Alman Konsolosuyla görüşerek Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını koruma yetkisinin kim tarafından kendisine verildiğini soracağını ifade etmiştir.⁷⁷ Ancak daha sonra Osmanlı Elçiliğinden ABD Dışişleri Bakanlığına Alman Konsolosunun Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarını temsili ile alakalı gönderilmiş bir yazıya rastlanmamıştır.

ABD Dışişleri Bakanlığı ile Washington'daki Osmanlı Elçiliği arasında görüşmelerin sürdüğü süre zarfında Meksika'da Osmanlı vatandaşları yaşadıkları

⁷³ FRUS, "Consul Schmutz to the Secretary of State", Document no: 1656, 1 June 1915.

⁷⁴ FRUS, "The Secretary of State ad interim to the Chargé d'Affaires of Turkey", Document no: 1658, 15 June 1915.

⁷⁵ FRUS, "Consul Schmutz to the Secretary of State", Document no: 1659, 19 June 1915.

⁷⁶ Temel, *age.*, s. 67.

⁷⁷ FRUS, "Consul Schmutz to the Secretary of State", Document no: 1659, 19 June 1915.

sorunları ABD temsilcilerine bildirmeye devam etmişlerdir. Özellikle ülkenin kuzeyinde Chihuahua’da kontrolü elinde bulunduran General Villa bu bölgedeki yabancılara mallarına el koymaya başlamıştır. ABD Başkanı Wilson’un bu duruma tepki göstermesi üzerine General Villa yabancılara mallarının korunacağını Wilson’a bildirmiştir. Ancak daha sonra bu karara uymamıştır. Nitekim Konsolos Schmutz, 15 Haziran’da ABD Dışişleri Bakanlığı’na göndermiş olduğu yazıda General Villa’nın çıkarttığı kararnemelerle ülkedeki yabancılara mallarına el koymaya devam ettiğini bildirmiştir. Bu çerçevede bölgede bir bakkal ve erzak dükkanı sahibi olan Osmanlı vatandaşı Nicolás Allende’nin mallarının envanterini yetkililere sunmadığı gerekçesiyle stoklarına el konulduğu Schmutz tarafından ABD Dışişleri Bakanı’na iletilmiştir. Schmutz, General Villa’ya Nicolás Allende’nin mallarına el konulmasına karşı bir protesto mektubu yazdığını, ancak henüz bir yanıt almadığını söylemiştir. Schmutz ayrıca daha önce bu bölgede Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarından sorumlu olduğunu belirten San Luis Potosí’deki Alman Konsolosuna da telgraf çekip durumu bildirmiştir. Schmutz, söz konusu Osmanlı vatandaşı Allende’nin dükkânının tamamen yağmalandığını da ABD Dışişleri Bakanı’na gönderdiği yazıda belirtmiştir.⁷⁸

Konsolos Schmutz, daha sonra olay hakkında yaşanan yeni gelişmelerle ilgili ABD Dışişleri Bakanlığı’na bilgilendirmeye devam etmiştir. 19 Haziran 1915 tarihinde gönderdiği telgrafta General Villa’nın bölgesindeki Amerikan konsoloslarının Osmanlı vatandaşı Allende’yi temsil etme hakkını reddettiğini söylemiştir. General Villa’ya göre bu konunun Osmanlı Devleti’nin konsolosluk veya diplomatik temsilcisi tarafından ele alınması gerekmektedir. Ancak yine de General Villa “nezaketen” Osmanlı vatandaşı Allende ile ilgili Konsolos Schmutz’a bir açıklama göndermiştir. Bu açıklamada General Villa, Osmanlı vatandaşı Allende tarafından geri talep edilen mallara el konulmasını emreden kararın vali General Benito Díaz tarafından imzalandığını söylemiştir. Malların kendilerine düşman olan ve ABD’ye göç etmiş bir kişiye ait olduğunu ve Osmanlı vatandaşı Allende tarafından saklandığını ileri sürmüştür. Ayrıca Allende’nin sadece kuru mal işi için hükûmete vergi ödediğini hâlbuki stoklarında diğer yiyecek ürünlerinin de bulunduğunu söyleyerek Osmanlı vatandaşı Allende’yi vergi kaçırmakla itham etmiş ve mallarına el koymakta haklı olduklarını savunmuştur.⁷⁹

Yukarıda değinildiği üzere Allende olayı ilk ortaya çıktığında Konsolos Schmutz, San Luis Potosí bölgesindeki Alman Konsolosuna yazarak olay hakkında haberdar etmiştir. Ancak Alman Konsolosuna göndermiş olduğu cevap

⁷⁸ FRUS, “Consul Schmutz to the Secretary of State”, Document no: 1657, 15 June 1915.

⁷⁹ FRUS, “Consul Schmutz to the Secretary of State”, Document no: 1659, 19 June 1915.

yazısında San Luis Potosí bölgesindeki Osmanlı vatandaşlarını temsil ettiğini ancak tüm bölgenin onun görev alanına girmediğini söyleyerek konu ile ilgilenmeyi kabul etmemiştir. Bunun üzerine Schmutz, ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu yazıda Bakanlığın kendisine konsolosluk bölgesindeki Osmanlı Devleti vatandaşlarının çıkarlarının korunması için önceden talimat verdiğini ve şimdiye kadar bu yönde hareket ettiğini vurgulamıştır. Ancak hâlihazırda kendisinin Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını korumak için gerçekleştirmiş olduğu girişimlerin General Villa tarafından kabul edilmediğinin altını çizmiştir. Bu durum karşısında nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan bilgi talep etmiştir.⁸⁰ Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı, Washington'daki Osmanlı Elçiliğine konu ile alakalı bir yazı göndermiştir. Bu yazıda Osmanlı vatandaşı Allende'nin mallarına General Villa tarafından el konulduğu bildirilmiştir. Bölgedeki Amerikan Konsolosunun olaya müdahale etmesine rağmen General Villa'nın bu müdahaleyi kabul etmediği ve konunun Osmanlı konsolosluk veya diplomatik temsilcisi tarafından ele alınması gerektiğini belirttiğini açıklamıştır. Bu durumun aslında ABD Dışişleri Bakanlığı'nda bir kafa karışıklığına sebep olduğu söylenebilir. Çünkü Osmanlı Devleti, ABD'ye başvurup Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının korunmasını talep ederken General Villa, Osmanlı vatandaşlarının haklarını Osmanlı Devleti temsilcisinin savunabileceğini söylemiştir. Bu açıklama ABD Dışişleri Bakanlığı'nda sanki Osmanlı Devleti'nin Meksika'da resmî bir temsilcisi olduğu fakat kendilerinin bundan haberdar olmadığı fikrini uyandırmıştır. Bu çerçevede ABD Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı hükûmetinin Meksika'da herhangi bir diplomatik veya konsolosluk temsilcisi olup olmadığı konusunda bilgilendirilmelerini Washington'daki Osmanlı Elçiliğinden istemiştir.⁸¹

Ne var ki, ABD'nin düşündüğü gibi Osmanlı Devleti'nin Meksika'da atadığı bir temsilcisi yoktur. ABD'nin bu bilgi talebi ile ilgili Washington'daki Osmanlı Elçiliğinden herhangi bir geri dönüş yapılmamıştır. Bu süreçte Alman Konsolosları Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının konsolosluk işlerinde başvurduğu bir merci hâline gelmiştir. Nitekim Letcher, Eylül 1915'te Meksika'nın Chihuahua eyaletinden ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir bilgi notunda bölgedeki Alman Konsolosunun Osmanlı vatandaşları ile olan ilişkisi hakkında bilgi vermiştir. Buna göre ABD konsolosları Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını korumakla görevlendirildiklerinde Osmanlı vatandaşları karşılaştıkları sorunlar için sık sık ABD'li yetkililere başvurmuşlardır. Ancak bu durum 1915 yılında değişmeye başlamıştır. Chihuahua'da ikamet eden

⁸⁰ FRUS, "Consul Schmutz to the Secretary of State", Document no: 1659, 19 June 1915.

⁸¹ FRUS, "The Secretary of State to the Chargé d'Affaires of Turkey", Document no: 1662, 9 July 1915.

Osmanlı vatandaşları konsolosluk görevlilerinin yardımını gerektiren durumlarda artık Alman Konsolosuna başvurmaya başlamışlardır.⁸² Nitekim 1916 yılı Ocak ayında Osmanlı Hariciye Nezareti'nden gönderilen bir yazı bu durumu desteklemektedir. Buna göre Meksika'da bulunan Osmanlı vatandaşı Lübnanlı Meryem Abdullah adlı kadının Cebel-i Lübnan'da görülmekte olan bir dava kapsamında yeminli ifadesine ihtiyaç duyulmuştur. Meksika'da Osmanlı temsilciliği bulunmadığından Almanya'nın oradaki elçiliği vasıtasıyla gerekli ifadenin sağlanabileceği Hariciye Nezareti tarafından belirtilmiştir.⁸³ Letcher, ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği notunda Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının Alman konsolosluklarına başvurması durumunu Osmanlı ve Alman hükümetleri arasındaki mevcut ittifakın bir sonucu olarak değerlendirmiştir.⁸⁴ Konsolos Letcher'ın bu bilgi notunun ardından ABD Dışişleri Bakanlığı yeniden Washington'daki Osmanlı Elçiliğine bir yazı göndermiş ve Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının konsolosluk işleri için Alman temsilcilerine başvurduğuna dikkat çekilmiştir. Bu durumda Osmanlı hükümetinin Meksika'daki vatandaşlarının çıkarlarının korunması için ABD yardımına hâlâ ihtiyaç duyup duymadığı hakkında bilgi talep edilmiştir.⁸⁵

ABD Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı Elçiliğinden geri dönüş almasa bile Meksika'daki konsoloslarına Osmanlı vatandaşlarına yardım edilmeye devam edilmesi talimatı vermiştir. Her ne kadar Alman konsolosların daha aktif olduğu raporlarda belirtilse de Amerikan temsilcilerine de Osmanlı vatandaşları tarafından yardım başvuruları yapılmaya devam etmiştir. 24 Mart 1916 tarihinde ABD'nin Teksas eyaletine komşu olan Nuevo Laredo şehrindeki Amerikan Konsolosu Alonzo B. Garrett, ABD Dışişleri Bakanlığı'na bir yazı göndermiştir. Bu yazıda Jorge Elias isminde bir Osmanlı vatandaşının ailesi için erzak ve diğer gerekli malzemeleri satın almak için üzerinde bulunan gümüş paralarla ABD-Meksika arasındaki uluslararası köprüyü geçmeye çalışırken Meksikalı yetkililerce parasına el konulduğu belirtilmiştir. Bu kişi daha sonra Amerikan Konsolosluğuna başvurarak yardım talep etmiştir. Osmanlı vatandaşı Elias, gümüş parayı ülkeden çıkarmayı yasaklayan herhangi bir kanunun varlığından haberdar olmadığını söylemiştir. Zaten kendisi gümüş parayı gizlemek için hiçbir girişimde bulunmamıştır. Garrett meselenin Meksika Maliye Bakanlığına düzgün bir şekilde anlatılması hâlinde paranın geri verileceğine inandığını söylemiştir. Çünkü bu kişi ve ailesi paralarının alınması nedeniyle yoksul bir duruma düşmüştür. Bu çerçevede Konsolos Garrett, ABD Dışişleri

⁸² FRUS, "Consul Letcher to the Secretary of State", Document no: 1670, 19 September 1915.

⁸³ BOA, *Hariciye Nezareti Umûr-ı Hukûk-ı Muhtalîta Müdüriyeti* (HR. UHM.), 186/60.

⁸⁴ FRUS, "Consul Letcher to the Secretary of State", Document no: 1670, 19 September 1915.

⁸⁵ FRUS, "The Secretary of State to the Chargé d'Affaires of Turkey", Document no: 1671, 29 October 1915.

Bakanlığı'ndan konu hakkında Meksika Maliye Bakanlığı nezdinde girişimde bulunmasını istemiştir.⁸⁶

Yine aynı şekilde 11 Nisan 1916 tarihinde Garrett, ABD Dışişleri Bakanlığı'na bir kez daha başvurmuştur. Bu sefer Suriyeli Osmanlı vatandaşı Carlos Dominguez'in ailesine malzeme satın almak için yanında getirdiği nakit para ve dört peso Meksika gümüşünün tamamına sınırda Meksika gümrük muhafızları tarafından el konulduğu açıklanmıştır. Konsolos Garrett çok az sayıda yabancı gümüşün ülkeden çıkarılmasını yasaklayan kanunun farkında olduğunun altını çizmiştir. Bu kişilerin kanunları delerek ülke dışına para çıkarma niyetinde olmadıkları, sadece kanundan habersiz oldukları için bahsi geçen paraları yanlarında taşıdıkları ifade edilmiştir. Bu çerçevede ABD Dışişleri Bakanlığı'nın devreye girerek suçsuz olduğu kanıtlanan bu kişilere paralarının Meksika makamlarınca geri verilmesine yardımcı olması talep edilmiştir.⁸⁷

Kendisine ulaşan bu istekler çerçevesinde ABD Dışişleri Bakanlığı harekete geçmiştir. Başkent Meksiko'daki Amerikan özel temsilcisi Rodgers'a konu ile alakalı bir telgraf gönderilmiştir. İlk olarak Osmanlı vatandaşı Jorge Elias'ın Nuevo Laredo şehrinde parasına el konulması hadisesi anlatılmış ve özel temsilci Rodgers'a bu konuyu ilgili Meksika makamlarının dikkatine sunması ve paranın Elias'a iade edilmesini talep etmesi talimatı verilmiştir.⁸⁸ Daha sonra gönderilen ayrı bir telgrafta ise Suriyeli Carlos Dominguez'in parasının da Nuevo Laredo'da Meksikalı yetkililer tarafından aynı şekilde alındığı söylenmiştir. Bu konuda da ilgili Meksika makamları ile görüşülmesi ve paranın Dominguez'e geri verilmesi istenmiştir.⁸⁹

Meksika'da yaşayan Osmanlı vatandaşı Yahudiler de haklarının korunması için ABD'li yetkililere başvuru yapmışlardır. Bu bağlamda merkezi New York'ta bulunan Amerikan Yahudi Komitesi'nin Yönetim Kurulu Başkanı Cyrus Adler, 21 Nisan 1916 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu telgrafta Meksika'nın Veracruz kentinde, çoğu Yahudi inancına sahip Osmanlı vatandaşlarının zaman zaman hayatlarını tehlikeye atan hakaretlere ve zorluklara maruz kaldıklarını iletmiştir. Hatta kısa süre önce Osmanlı vatandaşı Enrigo Haim'in Meksika'da Venustiano Carranza yönetimine isyan hâlinde olan Emiliano Zapata yanlısı olduğu suçlamasıyla tutuklandığını ve bu suçlamanın asılsız olmasına rağmen idam edildiğini dile getirmiştir. Söz konusu Yahudi

⁸⁶ FRUS, With the Address of the President to Congress December 5, 1916, "Consul Garrett to the Secretary of State", Document no: 1197, 24 March 1916.

⁸⁷ FRUS, "Consul Garrett to the Secretary of State", Document no: 1199, 11 April 1916.

⁸⁸ FRUS, "The Secretary of State to Special Representative Rodgers", Document no: 1198, 5 April 1916.

⁸⁹ FRUS, "The Secretary of State to Special Representative Rodgers", Document no: 1200, 20 April 1916.

komitesi, Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının hakları ile ilgilenmesi nedeniyle ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan öldürülen Yahudi Osmanlı vatandaşına atfedilen suçlamanın araştırılması için yardım isteğinde bulunmuştur.⁹⁰ Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı Meksika'nın Veracruz kentindeki Konsolosu Canada'ya Amerikan Yahudi Komitesi'nin talebini iletmiş ve gerekli yardımın sağlanmasını istemiştir.⁹¹

Görüldüğü üzere 1914 yılında Osmanlı Devleti'nin talebinin ardından Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarının korunması için gerekli desteği sağlamaya başlayan ABD, 1916 yılında da bu görevi yerine getirmeye devam etmiştir. Ancak bu durum uzun sürmeyecektir. Birinci Dünya Savaşı devam ederken Almanya ile ABD arasındaki siyasi ilişkilerin kötüleşmeye başlaması Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki ilişkiyi de olumsuz etkileyecektir. 1917 yılında ABD, Almanya'ya savaş ilan ederek Birinci Dünya Savaşı'na İtilaf Bloğunun tarafında katılmıştır. Bu gelişmenin ardından Osmanlı Devleti ile ABD arasında diplomatik ilişkiler kesilmiş⁹² ve ABD'nin Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının çıkarlarını koruması konusu gündemden düşmüştür.

Sonuç

Osmanlı Devleti her ne kadar Meksika'da bir konsolosluk açmamış olsa da vatandaşlarının bu ülkede karşılaştıkları sorunlara duyarsız kalmamıştır. Vatandaşlarının haklarının gözetilmesi için Meksika'ya sınır olan ve Osmanlı Devleti'nin de elçiliğinin bulunduğu ABD'nin yardımına başvurulmuştur. ABD Dışişleri Bakanlığı Osmanlı Devleti tarafından Meksika'daki vatandaşları ile ilgili kendisine iletilen taleplere gayet olumlu yaklaşmıştır. Ancak ABD'nin Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarına yardım sağlarken bunu iyi niyet çerçevesinde "gayriresmî" olarak gerçekleştireceğini belirtmesi de dikkate değerdir. Böylece Meksika'daki ABD konsoloslarının Osmanlı Devleti'ne karşı herhangi bir sorumluluk altına girmediği vurgulanmak istenmiştir. Osmanlı Devleti, ABD'den Osmanlı vatandaşları ile ilgilenecek müstakil bir görevli atmasını talep etse de ABD tarafı bu isteği kabul etmemiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı Meksika'daki konsoloslarına göndermiş olduğu talimatlarda bu ülkedeki Osmanlı vatandaşlarının kendilerine başvurdukları zaman gerekli yardımın gösterilmesini istemiştir. Ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığı Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının durumları hakkında Washington'daki Osmanlı

⁹⁰ FRUS, "The American Jewish Committee to the Secretary of State", Document no: 1201, 21 April 1916.

⁹¹ FRUS, "The Secretary of State to Consul Canada", Document no: 1202, 24 April 1916.

⁹² İdris Yücel, "A Missionary Society at the Crossroads: American Missionaries on the eve of the Turkish Republic", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 8, Sayı 15, Bahar 2012, s. 55.

Elçiliğini titizlikle bilgilendirmeye çalışmıştır. Osmanlı vatandaşlarının sorunlarıyla ilgilenilmesinden dolayı elçilik de memnuniyetini ifade etmiştir.

Son olarak, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Meksika'da Osmanlı vatandaşları ile ilgili gündeme getirmiş olduğu birtakım sorunlara Osmanlı Devleti yeteri kadar ilgi gösterememiştir. Hatta İstanbul ile Washington'daki Osmanlı Elçiliği arasında iletişim aksaklığı da yaşandığı söylenebilir. Nitekim Alman Konsolosunun Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının haklarını korumakla görevlendirdiğine dair çıkan haberler karşısında ABD Dışişleri Bakanlığı Osmanlı Elçiliğinden teyit almak istemesine rağmen Osmanlı Devleti'nin Washington Maslahatgüzarı Abdülhak Hüseyin Bey bu konuda herhangi bir bilgisi olmadığını söylemiştir. Dönemin şartları göz önüne alındığında Osmanlı Devleti oldukça zorlu ve yoğun bir süreçten geçmektedir. Bu çerçevede sınırlarından oldukça uzak bir bölgeye yeteri kadar ilgi gösterememiş olması anlaşılabilir bir durumdur. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın sorularına Osmanlı Devleti makamlarından cevap gelip gelmemesine bakmaksızın Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarına yardım etmeyi sürdürmüş olması dikkat çekicidir. 1917 yılında Osmanlı-ABD diplomatik münasebetlerinin kesilmesiyle Meksika'daki Osmanlı vatandaşlarının haklarının korunması meselesi iki ülke ilişkilerinde yer alan bir konu başlığı olmaktan çıkmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Babiali Evrak Odası Evrakı (BEO) 3821/286562.

Hariciye Nezareti Mütenevvia Kısmı Evrakı (HR.MTV.) 423/42.

Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO.) 542/141.

Hariciye Nezareti Umûr-ı Hukûk-ı Muhtalita Müdüriyeti (HR. UHM.) 186/60.

İrade Hariciye (İ.HR.) 431/34.

Resmî Yayınlar

The Foreign Relations of the United States (FRUS) (1924) With the Address of the President to Congress December 7, 1915, Ed. Joseph V. FULLER, United States Government Printing Office, Washington.

----- (1925) With the Address of the President to Congress December 5, 1916, Ed. Joseph V. FULLER, United States Government Printing Office, Washington.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

(1987) *The Independence of Latin America*, Ed. Leslie BETHELL, Cambridge, Cambridge University Press.

- AKALIN Durmuş (2012) Maximilian'ın Meksika İmparatorluğu ve Meksika'ya Giden Mısır Askerleri, *Turkish Studies*, Cilt 7, Sayı 4, s. 611-627.
- BLAISDELL Lowell L. (1962) Henry Lane Wilson and the Overthrow of Madero, *The Southwestern Social Science Quarterly*, Vol. 43, No. 2, September, s. 126-135.
- DOWNEY Fairfax (1961) *Texas and the War with Mexico*, American Heritage Publishing, New York.
- DUMANLI Çiğdem (2018) Kendine Özgü Bir Buhran Örneği: Birinci Dünya Harbi'nde "Alman Şark Politikası", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 14, Sayı 28, Güz, s. 213-260.
- ERDEM Gökhan (2013) Latin Amerika'da Bağımsızlık Süreci, *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan ZENGİN, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 63-77.
- ERDEM Haluk (2013) Latin Amerika'dan Düşünsel Perspektifler, *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan ZENGİN, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 51-61.
- ERHAN Çağrı (2013) ABD'nin Latin Amerika'ya Bakışını Şekillendiren Öğeler, *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan ZENGİN, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 81-103.
- (2015) *Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri*, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- GIBSON Charles (1964) *The Aztecs Under Spanish Rule: A History of the Indians of the Valley of Mexico, 1519-1810*, Stanford University Press, California.
- KAYIRAN Kutlu (2017) *Osmanlı Arşiv Belgelerinin Işığında Osmanlı-Meksika Diplomatik İlişkileri (1864-1913)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KINSBRUNER Jay (1994) *Independence in Spanish America: Civil Wars, Revolutions, and Underdevelopment*, University of New Mexico Press, Albuquerque.
- KRAUZE Enrique (1997) *Mexico, Biography of Power: A History of Modern Mexico, 1810-1996*, Çev. Hank HEIFETZ, HarperCollins, New York.
- KUNERALP Sinan (2011) Ottoman Diplomatic and Consular Personnel in the United States of America, 1867-1917, *American Turkish Encounters: Politics and Culture, 1830-1989*, Ed. Bilge Nur CRISS, Selcuk ESENBEL, Tony GREENWOOD, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2011, s. 100-108.
- KURAT Akdes Nimet (1959) *Türk-Amerikan Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1800-1959)*, Doğu Matbaası, Ankara.

- KUTLU Mehmet Necati (2013) Başlangıcından XX. Yüzyıla Kadar Türk-Latin Amerika İlişkilerine Genel Bir Bakış ve Bazı Dönüm Noktaları, *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Ozan ZENGİN, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 25-38.
- MEYER Michael C., SHERMAN William L. (1995) *The Course of Mexican History*, Fifth Edition, Oxford University Press, New York.
- PLETCHER David M. (1973) *The Diplomacy of Annexation: Texas, Oregon, and the Mexican War*, Missouri University Press, 1973, Columbia, Missouri.
- RIVES George Lockhart (1969) *The United States and Mexico 1821-1848*, Vol. I, Klaus Reprint Co., New York.
- SHIRK David A. (2016) An Overview of U.S.-Mexico Border Relations, *The Anatomy of a Relationship: A Collection of Essays on the Evolution of U.S.-Mexico Cooperation on Border Management*, Wilson Center, Mexico Institute, Washington, June, s. 12-23.
- STEIN R. Conrad (2008) *The Story of Mexico: The Mexican Revolution*, Morgan Reynolds Publishing, Greensboro, N.C.
- ŞAFAK Nurdan (2003) *Osmanlı-Amerikan İlişkileri*, OSAV, İstanbul.
- TEMEL Mehmet (2002) XIX. ve XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Brezilya İlişkileri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, Aralık, s. 167-189.
- (2004) *XIX. ve XX. Yüzyılda Osmanlı-Latin Amerika İlişkileri*, Nehir Yayınları, İstanbul.
- (2017) Cumhuriyet Arşiv Belgelerine Göre Türkiye-Meksika İlişkileri, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 18, Sayı 39, (Bahar), s. 60-80.
- TUNCER Fatih Fuat, ZENGİN Metin (2020) Unutulan Göçmenler El Turcolar: Osmanlı Dönemi Suriye Bölgesinden Latin Amerika'ya Yapılan Göçler Ve Etkileri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 13, Sayı 70, Nisan, s. 304-314.
- TÜRKMEN Füsün (2012) *Kırılğan İttifaktan "Model Ortaklığa": Türkiye-ABD İlişkileri*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- USTA Merve (2013) *Meksika Devrim Süreci ve Plutarco Elias Calles*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÜLMAN A. Haluk (1961) *Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939-1947*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- WASTI Syed Tanvir (2012) Ahmed Rüstem Bey and the End of an Era, *Middle Eastern Studies*, Vol. 48, No. 5, September, s. 781-796.

YETİM Mustafa (2019) Liberal Temelde Kurumsallaşan Türkiye-Latin Amerika İlişkileri, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, Ocak, s. 167-178.

YURTAYDIN Erkan (2012) Osmanlı İmparatorluğu ile Meksika İlişkilerinin Başlangıcı, *Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika (Başlangıç Dönemi)*, Ed. Fatma Öznur SEÇKİN, Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, s. 119-272.

----- (2019) Osmanlı İmparatorluğu ile Meksika İlişkilerinin Başlangıcı II: Meksika İmparatoru Maksimilyan, *XIX. Yüzyıl Boyunca Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika ilişkileri*, Ed. Fatma Öznur SEÇKİN, Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, s. 249-340.

YÜCEL İdris (2012) A Missionary Society at the Crossroads: American Missionaries on the eve of the Turkish Republic, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 8, Sayı 15, (Bahar), s. 51-68.

İnternet Kaynakları

T.C. Dışışleri Bakanlığı İnternet Sitesi, http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)